

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN

Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

ANDEBU PRESTEGÅRD, 16/42, 101
ANDEBU K., VESTFOLD

UTGRAVNINGSLIDER: CAMILLA CECILIE WENN
PROSJEKTLEDER: OLE CHRISTIAN LØNAAS

Oslo 2013

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET

Gårds-/ bruksnavn Andebu prestegård	G.nr./ b.nr. 16/42, 101
Kommune Andebu	Fylke Vestfold
Saksnavn Andebu sykehjem	Tiltakshaver Andebu kommune
Saksnummer (KHM) 2010/8932	Prosjektkode 280197
ØK-kart CJ031-5-3	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum UTM sone 32V/Euref89: 6574907, Ø: 567450
ID nr. (Askeladden) id161053	Negativnr. (KHM) Cf34733
Tidsrom for utgravning 14.-18.10.2013	Saksbehandler/prosjektleder: Ole Christian Lønaas
Rapport ved: Camilla Cecilie Wenn	Dato: 24.10.2013

SAMMENDRAG

I oktober 2013 ble det undersøkt en registrert gravhaug id161053 rett nord for Andebu sykehjem, i umiddelbar nærhet til det delvis undersøkte gravfeltet id42127. Haugen viste seg å være en naturlig bergknaus, dekket av en kappe med jord og frostsprengt og erodert stein, og det ble ikke funnet spor etter gravleggelser.

INNHOLD:

FIGURLISTE	3
1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN	5
2 DELTAGERE, TIDSRUM	5
3 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER	6
4 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGEN	8
4.1 PROBLEMSTILLINGER OG PRIORITERINGER	8
4.2 UTGRAVNINGSMETODE	8
4.3 UTGRAVNINGENS FORLØP	9
5 UTGRAVNINGSRISULTATER OG VURDERING	9
6 LITTERATUR	12
7 VEDLEGG	13
7.1 FOTOLISTE	13

FIGURLISTE

Forside: Id161053 etter avtorving, HM måler inn overflaten (Cf34733_042, tatt mot NNØ)	
Figur 1: Id161053 før avtorving (Cf34733_090, tatt mot NNØ).	5
Figur 2: HM i plyndringsgropen i en av gravhaugene i gravfeltet id42127 (Cf34733_189, tatt mot SSV).	6
Figur 3: Undersøkelsens geografiske plassering. Id161053 markert som rød prikk, gravfeltet id42127 markert i grønt.	7
Figur 4: Id161053 etter avtorving, det brune A30000 på toppen, og det brunsorte A10000 i nedkant (Cf34733_142, tatt mot V).	8
Figur 5: Id161053 etter utgravning; hele NV- og SØ-kvadrantene er fjernet, samt toppen av SV- og NØ-kvadrantene. Målepinnene ligger tilnærmet på toppen av den opprinnelige haugen. Det ravinelignende utseendet på klippen skyldes at berget sprakk opp, og de løse steinblokkene ble fjernet med maskin (Cf34733_199, tatt mot N).	10
Figur 6: Feltet med de to observerte lagene og store stein. Det røde punktet markerer det omtrentlige toppunkt på haugen før utgravning.....	11

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

ANDEBU PRESTEGÅRD, 16/101, 104, ANDEBU K., VESTFOLD

1 BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen ble foretatt som følge av utvidelse av Andebu sykehjem. En registrert gravhaug id 161053 lå i nedkant av en oppbygget parkeringsplass tilknyttet sykehjemmet, og var i konflikt med nye planer for sykehuset. Det foreligger en godkjent reguleringsplan fra 1986, med senere vedtatte reguleringsendringer. Ved tidligere saksbehandling har forholdet til gravminnet ikke vært løst gjennom normal forvaltningspraksis. Frigivning av gravhaugen gjennom en arkeologisk undersøkelse knyttes til bebyggelsesplanen som nå foreligger (Lønaas 2013).

2 DELTAGERE, TIDSRØM

Navn	Stilling	Periode	Dagsverk
Camilla Cecilie Wenn (CCW)	Utgravningsleder	14.-18.10.13	5
Hilde Marie Sømme Melgaard (HM)	Assisterende feltleder	14.-18.10.13	5
Lars Arne Haugberg (LAH)	Maskinfører	15.-18.10.13	4
Ole Christian Lønaas (OCL)	Prosjektleder	18.10.13	-
Sum			14

Figur 1: Id161053 før avtorving (Cf34733_090, tatt mot NNØ).

3 LANDSKAPET, FUNN OG FORNMINNER

Det finnes en rekke kulturminner i nærområdet, bl.a. Andebu prestegård, id 86446, og Andebu kirkested som er fra 1100-tallet, id 83777. Umiddelbart vest for kirkegården ligger en rundhaug med et tverrmål på 12 meter, id 76874. Nordvest for kirken går et lengre hulveglop over Kjørkåsen, id 76874. Navnet Kjørkåsen forteller om områdets tilknytning til kirken, og ferdselen må ses i sammenheng med Andebu kirke og bosetningen på prestegården. Andebu sykehjem ligger inntil gravfeltet id 42127, og haugen id161053 ble antatt å være del av samme gravfelt. Gravfeltet ble i 1974 beskrevet å ha minst ni steinblandete rundhauger og to usikre rester etter hauger. Ved kontrollregistrering i 2000 ble sju hauger gjenfunnet, alle runde, med diameter 5,5-15 m, og høyde 0,3-1,5 m (Lønaas 2013).

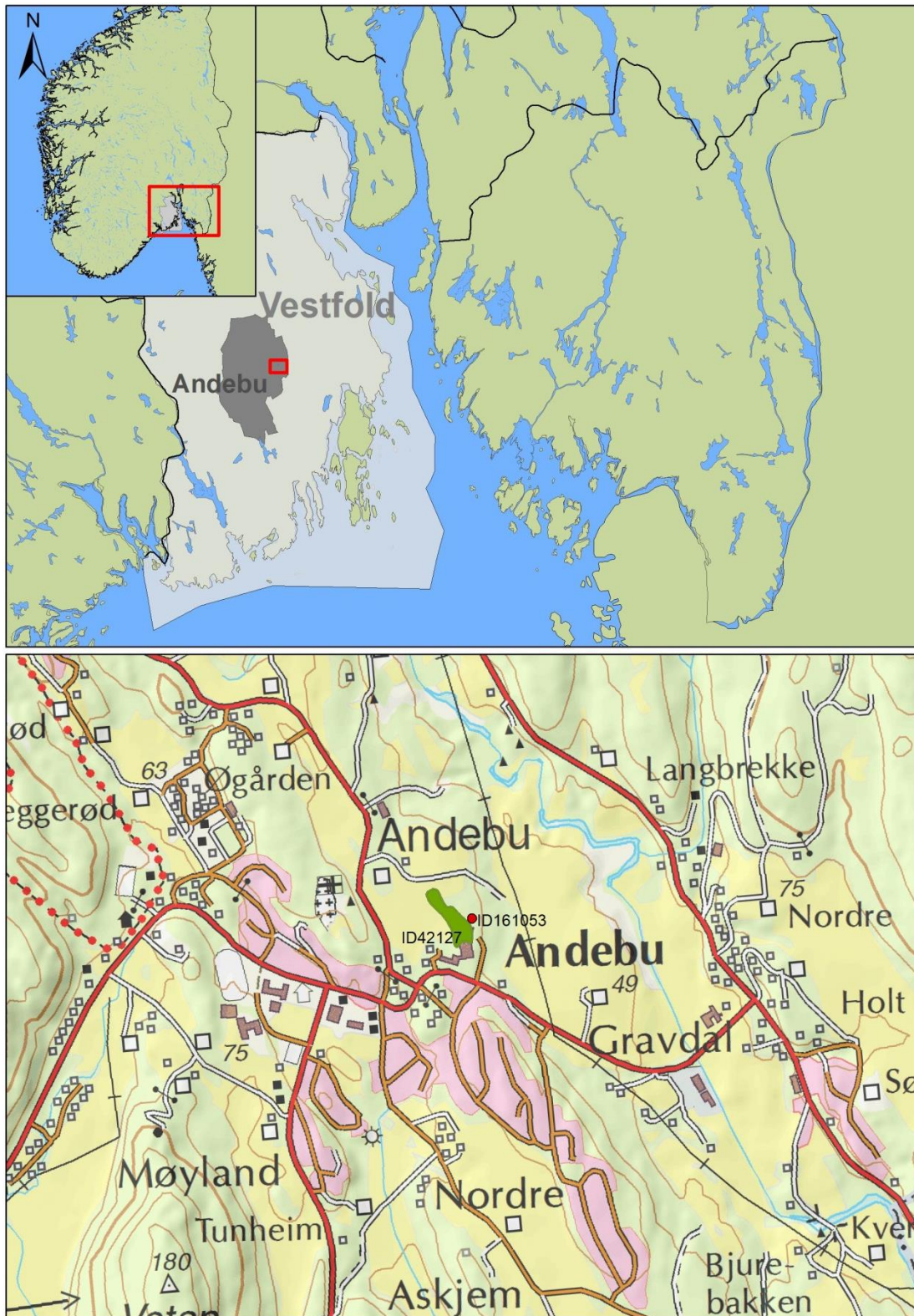
To av haugene ble undersøkt av Universitetets Oldsaksamling i juni 1987 (Holm 1987). Rapporten er sparsom med opplysninger om utgravningsresultatene, mens funnene er katalogisert under C37531. I den ene haugen ble det funnet en beltespenne av bronse, en ring av bronse som kan være en ringnål, samt 11 skår av leirkar fra yngre romertid, med hank og ornering i form av tre parallelle linjer over en dobbelt trekant. Den andre graven inneholdt skår av leirkar, et skår av spannformet kar magret med kleber, en del av dobbeltkonisk snellejul av leire ornert med skravering, ni brente biter av flere gjenstander av bein, deriblant minst en beinnål, samt brente bein (Lønaas 2013).

Figur 2: HM i plyndringsgropen i en av gravhaugene i gravfeltet id42127 (Cf34733_189, tatt mot SSV).

Ca. 80 m VSV for gravhaugen som nå skal undersøkes har det blitt påvist to små, kullholdige nedgravninger (id 161061), en kokegrop datert til eldre bronsealder, 1450-1320 f.Kr. (id 161063) og kolluvier (id 161064) (Gollwitzer 2012).

Figur 3: Undersøkelsens geografiske plassering. Id161053 markert som rød prikk, gravfeltet id42127 markert i grønt. Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 22.10.2013 CCW.

4 PRAKTISK GJENNOMFØRING AV UTGRAVNINGEN

4.1 PROBLEMSTILLINGER OG PRIORITERINGER

Det var i utgangspunktet satt fokus på å dokumentere indre og ytre struktur av gravminnet, gravgods, plyndring mm., samt å undersøke nærområdet for mulige flatmarksgraver og/eller annen forhistorisk aktivitet (Lønaas 2013).

4.2 UTGRAVNINGSMETODE

I utgangspunktet var planen å avtorve haugen med en 13-tonns gravemaskin, deretter å grave stratigrafiske lag med gravemaskin, til eventuelle funnførende lag i haugen, mens det ble fotografert og innmålt omkrets av steiner og lag samt digitale punktskyer for 3D-rekonstruksjon av lagene. Det ble besluttet å grave i motstående kvadranter, først den NV, deretter den SØ. På grunn av mye små stein var det derimot ikke mulig å grave stratigrafisk, og heller ikke å løfte steinene systematisk ut med klype. I stedet ble det gravd mekanisk, 10-30 cm om gangen, avhengig av steintettheten. Det ble gjort foto og innmåling etter første mekaniske lag og foto etter ferdigstilt gravning, men da det ble klart at haugen var naturlig, ble det ikke gjort ytterligere innmålinger av lagene, og det ble heller ikke tegnet profiler.

Haugen i sin helhet fikk strukturnummer A1000, antatte kantstein ble målt inn i A20000-serien, mens de to observerte lagene med tilhørende store stein ble målt inn i A10000- og A30000-seriene. Fotografier er lagret i Universitetsmuseenes fotobase under negativnummer Cf34733. Det er ingen katalogiserte funn eller prøver.

Figur 4: Id161053 etter avtorving, det brune A30000 på toppen, og det brunsorte A10000 i nedkant (Cf34733_142, tatt mot V).

Det ble brukt en Trimble R6 GPS med CPOS-nøyaktighet ved innmåling på den enkelte lokalitet. Dokumentasjonssystemet Intrasis (Explorer 2.1/Analysis 1.2) ble brukt til behandling og analyse av innmålte enheter i felt. Til videre databearbeiding, analyse og publisering av GIS-data ble ESRI's ArcMap 10 benyttet. Dataflyten fra GPS til Intrasis-programvaren skjer ved at målepunktene lagres som Trimble RAW-filer på måleboka, en Trimble TSC3. Her blir de konvertert til Intrasis RAW-format før eksport inn i respektive Intrasis prosjekt-base på bærbar PC. Eksport skjer via kabel fra målebok til PC. Videre bearbeiding og analyse av data gjennomføres i Intrasis og ESRI's ArcMap 10. Alle kartdata er satt i koordinatsystem UTM/WGS84 sone 32N, og lagret i ESRI geodatabase-format ved avlevering til Dokumentasjonsseksjonen ved Kulturhistorisk museum. I tillegg blir de respektive Intrasis-prosjektet avlevert til samme enhet for lagring og eventuell distribusjon. Innmålingene ble gjort av Hilde M. S. Melgaard og Camilla C. Wenn, kartbearbeiding ble gjort av Camilla C. Wenn.

4.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Første dag ble brukt til fotodokumentasjon og digital innmåling av synlige deler av haugen. Dag to ble haugen avtorvet, og stubber ble fjernet. Deretter ble det foretatt ny fotodokumentasjon, samt at det ble lagt opp profilkryss over haugen. Det ble gjort nye innmålinger, i første omgang av den nordvestlige kvadranten, som skulle undersøkes først. Videre ble de øverste 10-20 cm i nedre del av NV-kvadranten fjernet med maskin. Arbeidet på NV-kvadranten fortsatte gradvis dag 3 og 4, da det ble klart at haugen i stor grad besto av berg som stakk opp fra gul silt undergrunn. NV-kvadranten ble fullstendig gravd ned til berggrunn uten funn, og deretter ble den adskillig mindre SØ-kvadranten tømt til samme nivå. I samråd med prosjektleder ble det besluttet å fjerne øvre del også av de to siste kvadrantene, noe som ble avsluttet tidlig dag 5.

5 UTGRAVNINGSRISULTATER OG VURDERING

Etter avtorvingen var det uklart hvor stor haugen var – den øvre delen (A30000) besto av brun, humøs silt med stein og en god del rester av røtter, mens den nedre, nordlige og østlige delen (A10000) besto av brunsvart humøs silt med rikelig silt. Det var ikke mulig å avgjøre relasjonen mellom de to lagene. Da utgravningen av NV-kvadranten begynte, fremkom det tidlig store steiner, 40-100 cm på det største, samt ansamlinger av mindre og/eller flakete stein. Det lå en god del jord mellom steinene og steinflakene, og det generelle inntrykket var at haugen var bygget opp av store stein, iblandet jord, og dekket med en tynn jordkappe. Videre fjerning av det jordblandete steinlaget avslørte imidlertid at hele den registrerte gravhaugen var en bergknaus.

Steinen i de øvre 10-50 cm var delvis sterkt forvitret, for en stor del i form av flak. Trolig har dette oppstått som følge av frostsprenging. Det ble observert at steintypen spaltes lett i vertikale flak og i større blokker. Jorden mellom steinene har trolig kommet til ved at vegetasjon har dannet seg på overflaten, og røttene har strukket seg ned mellom steinene, slik at organisk materiale har fulgt med, og gradvis skapt god jord for trær og mindre busker, som igjen har bidratt til mer organisk materiale. Steinene i overflaten har gradvis forvitret mer og mer, mens vegetasjonen har skapt en jevn jordkappe over knausen, som har gjort den til forveksling lik gravhaugene i nord og vest.

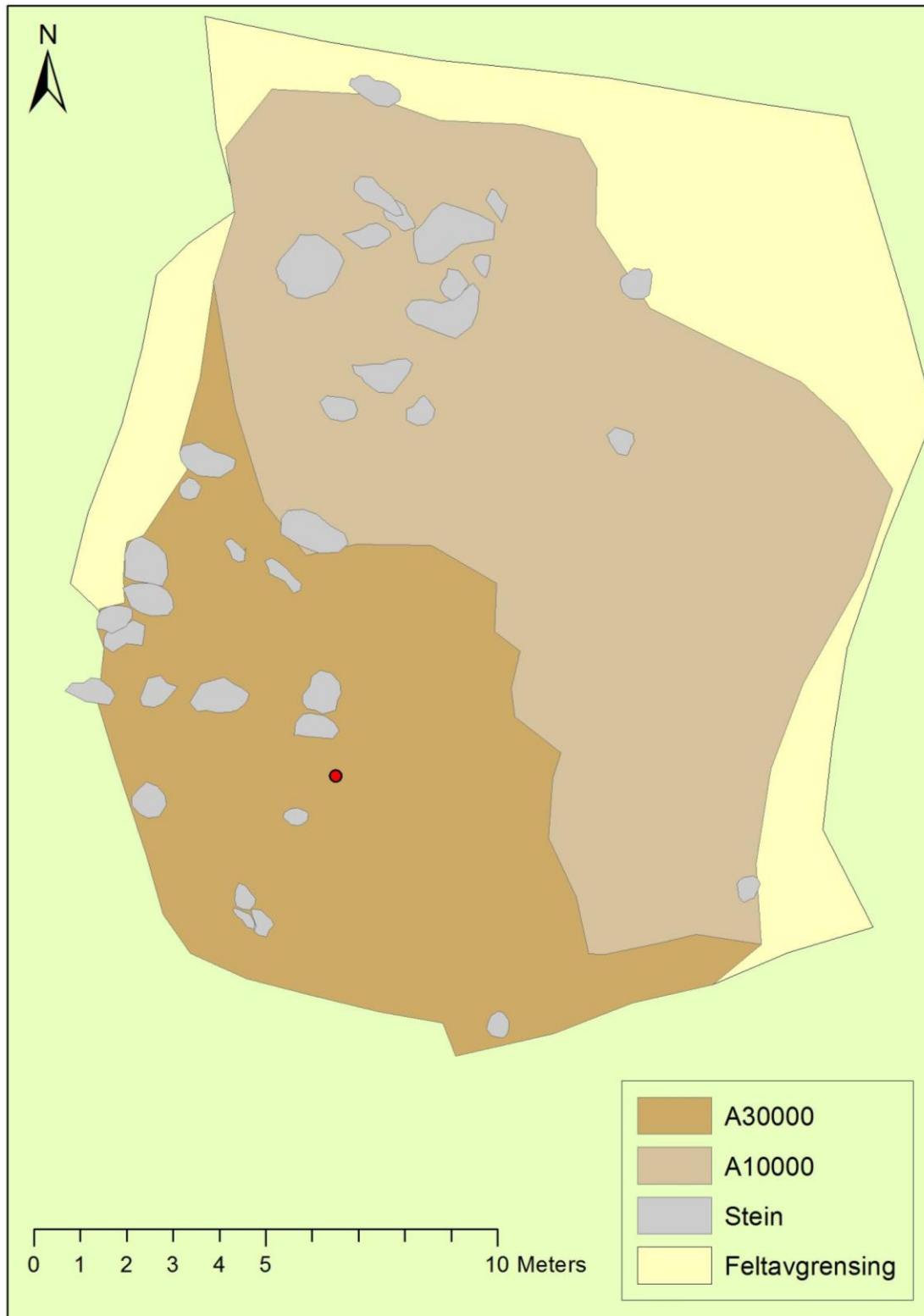

Da det er kjent at graver/gravhauger tidvis ble lagt oppå bergknauser, ble hele toppen undersøkt, for å avklare om dette var tilfellet også her, men med negativt resultat. Det er mulig det kan ha ligget en mindre, forhistorisk grav med lite markering på toppen av knausen, og at denne har blitt fjernet eller ødelagt av tidens tann. Det var imidlertid ingen spor som tydet på dette, og alt som ble utgravd ble tolket som natur. Etersom det ikke ble funnet gravlegginger var det ikke mulig å forfølge problemstillingene fra prosjektplanen.

Årsakene til at bergknausen har blitt tolket som gravhaug under registreringer og befaringer er flere. For det første liknet den i form en gravhaug, pent rundet, og opphøyd i forhold til terrenget omkring. For det andre lå den på en brink med utsikt, en vanlig plassering for gravhauger. For det tredje ligger et delvis undersøkt gravfelt rett ved siden av. De nærmeste gravene befinner seg ca. 45 m fra id161053, og er i størrelse og form ikke ulike denne.

Figur 5: Id161053 etter utgravning; hele NV- og SØ-kvadrantene er fjernet, samt toppen av SV- og NØ-kvadrantene. Målepinnene ligger tilnærmet på toppen av den opprinnelige haugen. Det raveliknende utseendet på klippen skyldes at berget sprakk opp, og de løse steinblokkene ble fjernet med maskin (Cf34733_199, tatt mot N).

Figur 6: Feltet med de to observerte lagene og stor, løse stein. Det røde punktet markerer det omtrentlige toppunkt på haugen før utgravning. Kartgrunnlag: Statens kartverk. Tillatelsesnummer NE12000-150408SAS. Produsert 24.10.2013 CCW.

6 LITTERATUR

Gollwitzer, Martin 2013: *Rapport fra arkeologisk registrering. Andebu sykehjem*. Kulturarv, Vestfold fylkeskommune.

Holm, Grethe 1987: *Undersøkelse av 2 gravhauger i forbindelse med utvidelse av sykehjemmet*. Upublisert utgravningsrapport, Topografisk arkiv, Kulturhistorisk museum, UiO.

Lønaas, Ole Christian 2013: *Prosjektbeskrivelse. Arkeologisk undersøkelse av gravhaug; id 161053. Utbygging av Andebu alders- og sykehjem. Andebu prestegård, 16/42 og 101, Andebu kommune, Vestfold*. Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, UiO.

7 VEDLEGG

7.1 FOTOLISTE

Filnavn	Motiv	Sett mot	Lok.ID	Fotograf	Dato
Cf34733_090	Haug før avtorving	NNØ	161053	CCW	02.10.2013
Cf34733_091	Haug før avtorving, med prosjektleder OCL	NNØ	161053	CCW	02.10.2013
Cf34733_092	Haug etter avtorving, HM måler inn	NNØ	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_100	Haug etter avtorving	Ø	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_103	Haug etter avtorving, med store stein i kant	ØSØ	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_109	Haug etter avtorving	SSØ	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_112	Haug etter avtorving	S	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_140	Haug etter avtorving	NNØ	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_142	Haug etter avtorving	V	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_143	Haug etter avtorving	V	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_146	Arbeidsbilde: LAH og CCW bakser med fotostang	NV	161053	HM	15.10.2013
Cf34733_148	NV-kvadrant etter første inngrep i sort steinlag	NNØ	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_156	NV-kvadrant etter første inngrep i sort steinlag	S	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_158	NV-kvadrant, -10-30 cm	NNØ	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_159	NV-kvadrant, detalj av oppsprukket stein	SV	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_160	NV-kvadrant, -10-30 cm	SSV	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_167	NV-kvadrant, store "kantstein", HM måler	SSØ	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_168	NV-kvadrant, store "kantstein", HM måler	SSØ	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_169	NV-kvadrant, store "kantstein", HM måler	S	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_172	NV-kvadrant, -20-50 cm, med store steinblokker i øvre del	NNØ	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_177	NV-kvadrant, detalj av oppsprukket stein	SØ	161053	CCW	16.10.2013
Cf34733_179	NV-kvadrant etter avdekking, bergflater	NNV	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_180	NV-kvadrant etter avdekking, bergflater	SSØ	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_181	NV-kvadrant etter avdekking, bergflater	SSØ	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_182	NV-kvadrant etter avdekking, bergflater	SSV	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_185	Gravhaug inne på sykehjemstomten	SSV	42127	CCW	17.10.2013
Cf34733_188	Plyndringssjakt i gravhaug på gravfelt id42127	SSV	42127	CCW	17.10.2013
Cf34733_189	Gravhaug i gravfelt id42127, med HM i plyndringssjakt	SSV	42127	CCW	17.10.2013
Cf34733_194	SØ-kvadrant etter utgravning	ØSØ	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_197	SØ-kvadrant etter utgravning	SSØ	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_198	SØ-kvadrant etter utgravning	VNV	161053	CCW	17.10.2013
Cf34733_199	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter	N	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_204	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter	S	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_206	NV-kvadrant	SSV	161053	CCW	18.10.2013

Filnavn	Motiv	Sett mot	Lok.ID	Fotograf	Dato
Cf34733_207	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	NV	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_208	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	NNV	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_210	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	N	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_211	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	NNØ	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_213	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	ØNØ	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_215	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	Ø	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_216	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	SØ	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_218	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	SSØ	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_219	Ferdig utgravning, hele NV og SØ-kvadranter, topp av NØ og SV-kvadranter; fra sentrum og ut	S	161053	CCW	18.10.2013
Cf34733_222	Fototårn: Haug før avtorving	NNØ	161053	CCW	14.10.2013
Cf34733_223	Fototårn: Haug før avtorving	SV	161053	CCW	14.10.2013
Cf34733_238	Fototårn: Haug etter avtorving	NNØ	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_246	Fototårn: Haug etter avtorving	SV	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_248	Fototårn: Haug etter avtorving	SSV	161053	CCW	15.10.2013
Cf34733_249	Fototårn: Haug etter avtorving	SV	161053	CCW	15.10.2013

